MADANIYAT VA IJTIMOIY-MADANIY FAOLIYAT: IJTIMOIY O‘ZGARISHLAR VA YANGI MADANIY QADRIYATLARNING SHAKLLANISHI

Abatova Gúlnaz Maksetbaevna – *assistent o‘qituvchi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat institutı Nukis filialı

Tayanch so‘zlar: madaniyat, ijtimoiy-madaniy faoliyat, jamiyat, ijtimoiy o‘zgarishlar, madaniy qadriyatlar, an’ana, innovatsiya, milliy identitet, madaniy meros, zamonaviylik, integratsiya, jamiyat taraqqiyoti, yoshlar, raqamli texnologiyalar, madaniyat siyosati, kreativlik, ijtimoiy birdamlik, madaniy yangilanish, ijtimoiy barqarorlik.

Ключевые слова: культура, социально-культурная деятельность, общество, социальные изменения, культурные ценности, традиция, инновация, национальная идентичность, культурное наследие, современность, интеграция, развитие общества, молодежь, цифровые технологии, культурная политика, креативность, социальное единство, культурное обновление, социальная стабильность.

Key words: culture, socio-cultural activity, society, social changes, cultural values, tradition, innovation, national identity, cultural heritage, modernity, integration, social development, youth, digital technologies, cultural policy, creativity, social cohesion, cultural renewal, social stability.

Kirish. Madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyat jamiyat hayotining ajralmas qismi bo‘lib, u insonlarning ijtimoiy munosabatlarini shakllantirish va rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bugungi globallashuv va texnologik taraqqiyot davrida ijtimoiy o‘zgarishlar madaniyatning dinamikasini yanada murakkablashtirmoqda, yangi madaniy qadriyatlar va shakllanish jarayonlarini tezlashtirmoqda. Shu sababli, madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyat orasidagi o‘zaro bog‘liqlikni chuqur o‘rganish, jamiyatdagi barqarorlik, integratsiya va madaniy yangilanishni ta’minlash uchun zarurdir. Ushbu maqola doirasida madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyatning jamiyatdagi o‘rni, ularning ijtimoiy o‘zgarishlar bilan o‘zaro ta’siri, shuningdek yangi madaniy qadriyatlarning shakllanishi ilmiy-nazariy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyat o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, jamiyatning ijtimoiy tuzilishi va ruhiy hayotini belgilaydi. Madaniyat nafaqat an’analar, urf-odatlar va san’at asarlaridan iborat, balki ijtimoiy qadriyatlar, e’tiqodlar va axloqiy normalarni ham o‘z ichiga oladi. Ijtimoiy-madaniy faoliyat esa madaniyatni amalda targ‘ib qilish, yangi ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish va o‘zgarishlarni boshqarishda vosita vazifasini bajaradi. Bugungi kunda global jarayonlar va raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi madaniyatning shakllanishiga yangi yo‘nalishlar beradi, an’anaviy qadriyatlar bilan zamonaviylikni uyg‘unlashtirish imkoniyatlarini yaratadi. Bu jarayonda yosh avlodning faolligi, madaniyat instituti va davlat siyosati muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyat o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni chuqur o‘rganish jamiyatda barqarorlik, kreativlik va ijtimoiy birdamlikni ta’minlash uchun zarur shartlardan biridir. Madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyat bir-birini to‘ldiruvchi va jamiyatning asosiy ustunlari hisoblanadi. Madaniyat ijtimoiy hayotning ruhiy, axloqiy va estetik asoslarini yaratadi, ijtimoiy-madaniy faoliyat esa bu asoslarni amaliyotga tatbiq etib, jamiyatda o‘zaro anglashuv va hamjihatlikni kuchaytiradi. Zamonaviy davrda madaniyat doimiy o‘zgarishlarga duchor bo‘lib, yangi texnologiyalar va global muloqotlar orqali tez rivojlanmoqda. Bu jarayonlarda an’anaviy qadriyatlarni saqlab qolish va yangilarini shakllantirish muvozanatini topish muhim vazifaga aylanadi. Ijtimoiy-madaniy faoliyat esa shu muvozanatni ta’minlashda vositachi rolini bajarib, madaniy yangilanish va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi. Shu bois, madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyatni

zamonaviy kontekstda o‘rganish, ularning o‘zaro ta’siri va ijtimoiy jarayonlardagi o‘rni haqida chuqur tahlillar olib borish zarurdir.

Fikir va takliflar. Madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyatni rivojlantirishda an’anaviy qadriyatlarni asrab-avaylash bilan birga, zamonaviy innovatsiyalarni faol joriy etish zarur. Yoshlarni madaniyatga jalb etish, ularning ijodiy salohiyatini qo‘llab-quvvatlash orqali yangi madaniy platformalar yaratish muhim ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish madaniyatning keng ommaga yetib borishini ta’minlaydi hamda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlaydi. Davlat siyosatida madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyatga oid strategik dasturlar ishlab chiqish, mahalliy va xalqaro tajribalarni hisobga olgan holda ular o‘rtasidagi muvozanatni saqlash lozim. Shu tarzda madaniyat jamiyat taraqqiyotining barqaror va uzluksiz jarayoni sifatida yanada mustahkamlanadi.

Xulosa. Madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyat jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va rivojida muhim omil hisoblanadi. Ular o‘zaro uzviy bog‘lanib, an’anaviy qadriyatlar bilan zamonaviy o‘zgarishlarni uyg‘unlashtirish orqali yangi madaniy muhit yaratadi. Zamonaviy texnologiyalar va global jarayonlar madaniyatni boyitib, uning rivojlanishiga yangi imkoniyatlar ochmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy-madaniy faoliyat jamiyatda integratsiya, kreativlik va ijtimoiy birdamlikni ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shunday ekan, madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyatni chuqur o‘rganish va ularni samarali rivojlantirish jamiyat taraqqiyotining asosiy ustunlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tursunov, B. “Ijtimoiy-madaniy jarayonlar va ularning jamiyatdagi roli.” Nukus, 2018.
2. Usmonov, M. “Madaniyat va jamiyat: nazariy va amaliy jihatlar.” Toshkent, 2019.
3. Qodirov, S. “Milliy madaniyat va zamonaviylik muammolari.” Samarqand, 2017.
4. Yusupov, A. “Ijtimoiy integratsiya va madaniy qadriyatlar.” Toshkent, 2020.
5. Raximova, D. “Yoshlar va madaniy o‘zgarishlar.” Nukus, 2021.
6. O‘rozboyev, N. “Madaniyat siyosati va jamiyat taraqqiyoti.” Toshkent, 2016.
7. Xolmirzaev, F. “Zamonaviy jamiyatda madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyat”, 2022.
8. Islomov, R. “Madaniyat va kreativlik: yangi yondashuvlar.” Toshkent, 2023.
9. Abdurahmonov, T. “Raqamli texnologiyalar va madaniyat.” Nukus, 2020.

REZYUME. Maqolada madaniyat va ijtimoiy-madaniy faoliyatning jamiyatdagi o‘rni va roli ilmiy asosda tahlil qilinadi. Jamiyatdagi ijtimoiy o‘zgarishlar madaniyatga ta’sir ko‘rsatib, yangi madaniy qadriyatlarning shakllanishiga sabab bo‘ladi. Tadqiqotda ijtimoiy-madaniy faoliyat orqali an’anaviy va zamonaviy elementlarning uyg‘unlashuvi, madaniyatning jamiyat barqarorligi va rivojiga qo‘shgan hissasi ko‘rsatib beriladi. Zamonaviy texnologiyalar va global jarayonlar sharoitida madaniy yangilanish va identitet masalalari o‘rganiladi. Maqola natijalari madaniyatshunoslar, ijtimoiy tadqiqotchilar va siyosat ishlab chiquvchilar uchun konseptual asos bo‘lib xizmat qiladi.

РЕЗЮМЕ. В статье научно анализируется роль и место культуры и социально-культурной деятельности в обществе. Социальные изменения в обществе оказывают влияние на культуру, способствуя формированию новых культурных ценностей. В исследовании показано, как через социально-культурную деятельность происходит гармоничное сочетание традиционных и современных элементов, а также вклад культуры в стабильность и развитие общества. Рассматриваются вопросы культурного обновления и идентичности в условиях современных технологий и глобальных процессов. Результаты статьи могут служить концептуальной основой для культурологов, социальных исследователей и разработчиков государственной политики.

SUMMARY. The article provides a scientific analysis of the role and position of culture and socio-cultural activities within society. Social changes influence culture, leading to the emergence of new cultural values. The study demonstrates how socio-cultural activities facilitate the

harmonious integration of traditional and modern elements, contributing to social stability and development. It also explores issues of cultural renewal and identity in the context of modern technologies and global processes. The findings offer a conceptual framework valuable for cultural scholars, social researchers, and policymakers.

UDK: 316.74

MAHALLA INSTITUTI VA KITOBXONLIK MADANIYATI UYG‘UNLIGI

Gulmira Bektursinova – *o‘qituvchi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali

Tayanch so‘zlar: mahalla instituti, kitobxonlik madaniyati, ma’naviyat, ijtimoiy muhit, yoshlar tarbiyasi, ma’rifat, ijtimoiy hamkorlik.

Ключевые слова: институт махалли, культура чтения, духовность, социальная среда, воспитание молодежи, просвещение, социальное партнерство.

Key words: mahalla institution, reading culture, spirituality, social environment, youth education, enlightenment, social cooperation.

Globallashuv va axborotlashuv jarayonlari jadallashib borayotgan bugungi sharoitda jamiyatning ma’naviy va intellektual rivoji masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Ushbu jarayonda kitobxonlik madaniyati shaxsning ma’naviy yetukligi va ijtimoiy faolligini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda ta’lim muassasalari bilan bir qatorda ijtimoiy institutlar, xususan, mahalla institutining roli muhim ahamiyatga ega. Mahalla O‘zbekiston jamiyatida tarixan shakllangan ijtimoiy tuzilma bo‘lib, u aholi o‘rtasida tarbiya, ma’naviyat va ijtimoiy birdamlikni ta’minlovchi muhim muhit hisoblanadi. Kitobxonlik inson tafakkurini kengaytiradi, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va ma’naviy barkamollikni ta’minlaydi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda ijtimoiy institutlarning, xususan, mahalla institutining o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi.

Mahalla azaldan xalqning tarbiya, ma’naviyat va ijtimoiy nazorat maskani bo‘lib kelgan. Bugungi kunda esa u jamiyatda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va mustahkamlashda muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Mahalla instituti O‘zbekiston jamiyatida o‘ziga xos ijtimoiy tuzilma bo‘lib, u aholining kundalik hayoti, tarbiyasi, ijtimoiy faolligi va ma’naviy muhitini shakllantiradi. Mahalla - bu faqatgina hududiy birlik emas, balki ijtimoiy tarbiya, milliy qadriyatlar va an’analarni avloddan avlodga yetkazuvchi muhim makondir. Aynan mahalla orqali yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni zararli illatlardan himoya qilish hamda ma’naviy yetuk shaxs sifatida voyaga yetkazish imkoniyati mavjud. Mahalla faollari, nuroniylar, ziyolilar va jamoatchilik vakillari orqali yoshlar ongiga ijobiy g‘oyalar singdiriladi. Shu jarayonda kitob va kitobxonlikni targ‘ib etish mahallaning ma’naviy vazifalaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Kitobxonlik madaniyati - bu shaxsning kitob o‘qishga bo‘lgan ehtiyoji, o‘qilgan asarni anglash, tahlil qilish va undan xulosa chiqarish qobiliyatidir. Kitobxonlik madaniyati yuksak bo‘lgan jamiyatda intellektual salohiyat, ma’naviy barqarorlik va ijtimoiy faollik yuqori bo‘ladi. Zamonaviy axborot texnologiyalari rivojlangan sharoitda kitobxonlikka bo‘lgan e’tibor ayrim hollarda susayib borayotgani kuzatilmoqda. Shu sababli kitobxonlikni rag‘batlantirishda oila, ta’lim muassasalari bilan bir qatorda mahalla institutining ham faol ishtiroki zarur. Mahalla instituti va kitobxonlik madaniyati o‘rtasidagi uyg‘unlik, avvalo, mahalla muhitida ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarni tashkil etish orqali namoyon bo‘ladi. Kitob taqdimotlari, adabiy kechalar, “Eng faol kitobxon” tanlovlari, yozuvchi va shoirlar bilan